

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee - 25 december 2023 - Kerstmis 2023
Belofte van toekomst – Romeinen 8, Lukas 2 en Johannes 1
Toespraak Franck Ploum

1.

Overal op de wereld wordt kerstmis gevierd. Een feest van geboorte en hergeboorte. Overal, behalve in Bethlehem zelf. Op initiatief van de Lutherse Kerk, hebben alle christelijke kerken besloten dit jaar geen kerst te vieren uit solidariteit met de mensen in Gaza. Het conflict Israël-Palestina is geen conflict tussen joden en moslims, het is een conflict tussen bezetter en onderdrukten. En onder de onderdrukten leven moslims, christenen, humanisten en ook vele joden die zich afgekeerd hebben van de politiek van de staat Israël. Want steeds moeten we voor ogen houden dat de staat Israël niet gelijk is aan alle joden, Hamas niet de vertegenwoordiger is van alle Moslims. Voor een goed verstaan van het bijbels verhaal blijft het ook noodzakelijk te herhalen, dat met het bijbelse volk Israël, niet de hedendaagse Staat Israël bedoeld is.

Wat doorgaat voor de geboorteplaats van Jezus, viert dit jaar geen kerstmis. Wij, duizenden kilometers verderop, komen wel samen rond verhalen, liederen en muziek en sfeer. Wat doen we hier? Wat hopen we hier te vinden? Zijn we hier op zoek naar ons laatste sprankje hoop of naar een beetje houvast in deze wereld vol duisternis? Zoveel duisternis dat het licht dat er ook is, in mensen die goed doen, er onder te lijden heeft.

Wat gaat kerstmis veranderen aan de situatie in Gaza? Aan de situatie in Oekraïne? Of willen we dat nu juist even vergeten? Dan misschien dichterbij huis, voor mensen hier in de knel? Zit Ter Apel in onze gedachten deze dagen? Of kinderen in moeilijke thuissituaties die nu weinig kanten op kunnen? De gemeente Amsterdam heeft juist voor deze feestdagen een campagne over huiselijk geweld. Zitten de mensen die juist met deze dagen het gemis en de eenzaamheid nog sterker voelen in onze gedachten? En anders nog dichterbij: wat verandert kerstmis voor onszelf, wij ieder ook met ons eigen verdriet of onze eigen pijn?

De verwachtingen zijn met kerstmis altijd hooggespannen. 'Het moet toch gezellig zijn' en 'familie is toch alles', en 'kijk eens wat een feestmaal we hebben aangericht'. Maar hoe realistisch zijn al die verwachtingen? Zo onrealistisch in elk geval dat ze eigenlijk niet stroken met ons werkelijke leven. Zo onrealistisch dat mensen er kerst-stress van krijgen. En waar het in de media deze week ook voortdurend over ging was de vraag welke onderwerpen we allemaal niet moeten gaan bespreken tijdens het diner, omdat we het toch gezellig willen houden. Wie gaat dit alles vertellen aan de mensen in de kelders van Kiev, van Gaza, aan de mensen in de knel? En vooral, wie houden we nu eigenlijk voor de gek met dit alles? Is het niet dat we vooral onszelf een rad voor ogen draaien?

2.

Kerstmis, belofte van toekomst. Maar wat voor belofte doet kerstmis ons nu eigenlijk. Een belofte van nieuw begin! Maar wat betekent dit? Dat alle ellende als sneeuw voor de zon verdwijnt, of dat al onze problemen als een donderslag bij heldere hemel zijn opgelost? Wereldvrede gerealiseerd en geen kind meer in de knel? Wanneer we dat geloven, dan komen we al eeuwen van een koude kerstmis thuis en dan wordt kerstmis een sprookje waar we jaarlijks even bij wegdromen. Dat kan aantrekkelijk zijn, even een vlucht uit de realiteit. De commercie en het neoliberale systeem van markt en consumptie weten die verleiding maar al te goed te voeren en hebben van dat kerstsprookje een jaarlijkse kaskraker gemaakt. Een succesformule waar we allemaal op onze eigen manier aan bijdragen.

Maar wat is het gevolg daarvan. In elk geval dat we op 27 december allemaal weer een illusie armer zijn. Sprookjes blijken ook in onze tijd geen realiteit. Ook zorgt het ervoor dat veel mensen juist in

deze dagen hun ellende, hun gemis, hun alleen-zijn nog harder voelen, ze herkennen zich niet in het voorgespiegelde familiegeluk en voelen zich buitengesloten.

Wanneer we de bijbelse verhalen waarrond het kerstfeest ontstaan is beleven vanuit dat gegeven, dan wordt Jezus de prins op het witte paard die ons allen nog lang en gelukkig gaat laten leven. De afgelopen dagen stonden evangelische groepen her en der in Dordrecht te zingen en te roepen dat Jezus alles nieuw gaat maken en dat we maar naar hem toe hoeven te komen om een nieuw leven te krijgen. 'Hij gaat alles voor u oplossen!' Ook dat is mensen een rad voor ogen draaien en het verhaal van deze dagen schromelijk tekortdoen door er een sprookje van te maken.

Maar de bijbel is geen sprookjesboek. Ook al hebben sommige religieuze stromingen dat er wel van gemaakt. We hoeven niet te geloven dat God alles voor ons oplost en we hoeven niet te verwachten dat Jezus onze problemen van ons wegneemt. Misschien denkt u: Mooie belofte is dat, die ons gedaan wordt, is dat die belofte van toekomst?

Ik zou zeggen: het is geen objectieve geschiedenis, het is geen sprookje, het is een visioen, een vergezicht. Een sprookje is een vlucht uit de realiteit, een visioen tilt je op boven de realiteit uit. Toont je een vergezicht aan de realiteit van vandaag voorbij. Een visioen laat je kijken naar de situatie waar je inzit, naar de wereld waarin je leeft, laat je zelfs de zielenpijn voelen die je doormaakt en zegt vervolgens: maar dit hoeft zo niet te zijn, er is een andere mogelijkheid, er is een andere weg.

3.

De verhalen van kerstmis zijn geen romantisch vertelseltjes of doekjes voor het bloeden. Ze zijn een radicaal andere blik op ons mens-zijn, op ons leven, op wie we werkelijk zijn. Het zijn geboorteverhalen die in alles lijnrecht tegenover de geboorte en het leven van de machtigen der aarde staan, lijnrecht staan tegenover de in luxe en weelde badende koningen en keizers van zijn tijd, en toch wordt dit kind koningskind genoemd, en redder en Messias, woord dat vlees is geworden.

Dat alles vertellen de verhalen niet omdat hij dat bij geboorte was, maar omdat mensen het in zijn levensweg herkend hebben: dit was een koninklijke mens, dit was een man van godswege, deze was een rechtvaardige, een vredevorst. Het werd in zijn levenswandel herkend en daarom kwamen er jaren na zijn gewelddadige dood geboorteverhalen waarin dat tot uitdrukking wordt gebracht.

Daarmee is meteen gezegd dat we hier dus ook niet zitten om naar geschiedkundige verhalen te luisteren, maar naar betekenisverhalen. Verhalen ontstaan in diepe ellende en situaties die onleefbaar waren, die betekenis hebben omdat ze perspectief kunnen geven aan het leven van mensen toen, en door de eeuwen heen, tot op vandaag. Verhalen die een andere geschiedenis vertellen, namelijk die van zachte krachten, van niet aflatende inzet van mensen voor elkaar, van inspiratie tot het goede en van gerichtheid op meer dan je eigen leven alleen.

En daarmee worden we als het ware steeds opnieuw in twee werelden geplaatst. De wereld van de harde feiten: oorlog en geweld, mensen op de vlucht, van klimaat als sluitpost, en de wereld die wij mogelijk achten: waar vrede kansen krijgt, mensen recht wordt gedaan, niemand hoeft te vluchten en waar we duurzame oplossingen vinden.

Leeft er in ons nog iets van die verantwoordelijkheid voor die mogelijke wereld? Of maakt – wellicht zonder dat we het beseffen – ook onze eigen kerstbeleving alleen nog deel uit van de consumptieve kerst die de heersende wereldorde ons opdringt. En als het beiden is, wat uiteraard heel goed kan, dan is misschien de vraag: hoe houden we de balans? Dat wij het kerstverhaal kunnen vieren in een sfeer van saamhorige verbondenheid met wie ons dierbaar zijn en met alles wat daar aan sfeer en gezelligheid bij hoort, maar tegelijk de werkelijke boodschap echt binnen laten komen.

4.

Geboren, een redder. Hij die ons herinnert aan een belofte, aan een toekomst die ons wacht wanneer wij bereid zijn verantwoordelijkheid te dragen voor elkaar, elkaar willen horen en proberen te begrijpen, proberen te verstaan ook. De Belofte van toekomst is een belofte van verantwoordelijkheid die in ons geboren wil worden en ons verbindt aan elkaar en de toekomst van onze aarde.

Het is een beweging die niet op gang komt vanuit de macht, of het heersende systeem van geld en goed. Want de hebzucht god, de god van geld en macht, de god van het ongeremde kapitalisme zullen nooit een natuurlijke dood sterven. Ze kunnen alleen overwonnen worden door een tegenbeweging van mensen die besluiten om anders te gaan leven. Die tegenbeweging begint in het bijbels verhaal steeds bij de God van mensen in de marge. De God die nieuw begin aankondigt, bij vrouwen als Sara en Noömi en Ruth, Bij Elisabeth en Maria. Daar waar geen perspectief is daar begint God opnieuw. Vanuit de periferie dus komt die tegenbeweging op gang, daar waar het werkelijke leven gevoeld en geleefd wordt. Zij zijn de maatstaf, het richtsnoer, de koerszetters, hem achterna. Zijn we klaar om er 'ja' tegen te zeggen? Met alle consequenties die daarbij horen?

In de bijbel staat een geboorteverhaal over ene Jezus geboren in Bethlehem, hij was solidair met alle mensen in duisternis. Hij heeft zich in zijn leven nooit bij de onderdrukkende feiten neergelegd. Overall ter wereld wordt dit jaar kerstmis gevierd, maar dit jaar niet in Bethlehem. Opnieuw uit solidariteit. En de vraag is vandaag opnieuw: leggen wij ons neer bij de duisternis van velen? Of maken wij deel uit van de tegenbeweging, die de duisternis niet ontvlucht of ontkent, maar die het laatste woord geeft aan het licht en het leven?

Ik wens iedereen een goed en gezegend kerstfeest toe.